

2025

SANSKRIT — HONOURS

Paper : CC-13

(Indian Ontology and Epistemology)

Full Marks : 65

*The figures in the margin indicate full marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*

सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरलिप्या च देयम्।

Section – A

Unit - I & II

(Marks : 12)

1. (a) अधोलिखितयोः यथामति एकस्योत्तरं दातव्यम्।

(i) दर्शन-इति पदेन किं बोध्यते? दर्शनशास्त्रस्य प्रयोजनं किम्? प्राचीनभारतवर्षे प्रमुखाः दर्शनसम्प्रदायाः के आसन्? सामान्यतः तेषां विभागः कया युक्त्या क्रियते? 2+4+3+3

(ii) भारतीयदर्शने वस्तुवादस्वरूपं सविस्तारमालोच्यताम्। 12

अथवा,

(b) अधस्तनेषु षट्प्रश्नानामुत्तरं प्रदेयम्। 2×6

(i) सांख्यदर्शने दुःखं कतिविधम्?

(ii) के अनेकान्तवादिनः?

(iii) 'नास्तिक' इति शब्दस्य कोऽर्थः?

(iv) मीमांसा-शब्दस्य कोऽर्थः?

(v) जैनानाम् अधिविद्या का भवति?

(vi) कोऽस्ति सर्वदर्शनसंग्रह-ग्रन्थस्य प्रणेता?

(vii) सांख्यदर्शने कति प्रमाणानि स्वीकृतानि? कानि च तानि?

(viii) के प्रत्ययवादिनः?

(ix) न्यायप्रस्थानं किम्?

(x) कः शून्यवादः?

Please Turn Over

(1965)

Unit - III
(Marks : 08)

2. अधोलिखितेषु टीकाद्वयं लेखनीयम्।

4×2

- (a) स्वभाववादः।
- (b) परिणामवादः।
- (c) विवर्तवादः।
- (d) असत्कार्यवादः।

Section – B
Unit - I & IV
(Marks : 08)

3. अधोलिखितेषु टीकाद्वयं लेखनीयम्।

4×2

- (a) पदार्थः।
- (b) संयोगः।
- (c) लक्षणदोषाः।
- (d) मनः।

Unit - III
(Marks : 12)

4. (a) किं द्रव्यलक्षणम्? द्रव्यं कतिविधम्? कानि च तानि? तमसः दशमद्रव्यत्वं स्वीक्रियते न वा इति युक्त्या प्रतिपाद्यताम्।

3+2+2+5

अथवा,

(b) आत्मनः लक्षणं विचारणीयम्। आत्मा कतिविधः? आत्मनि के गुणाः विद्यन्ते? ईश्वरस्वीकारे का युक्तिः?

4+2+3+3

Section – C
Unit - I & II
(Marks : 15)

5. (a) तर्कसंग्रहमनुसृत्य कारणलक्षणं व्याख्येयम्। दृष्टान्तप्रदर्शनपूर्वकं तस्य भेदाः उल्लेखनीयाः। कारणेन सह करणस्य को भेदः?

6+3+3

अथवा,

(b) स्मृतेः स्वरूपं किम्? स्मृतिलक्षणे उक्तस्य संस्कारशब्दस्य अर्थः निर्णयः। स्मृतेः भेदो निरूपणीयः।

3+3+6

6. त्रयाणां रिक्तस्थानपूरणं कर्तव्यम्।

1×3

- (a) सर्वव्यवहारहेतुर्गुणो _____।
 (b) _____ तत्प्रकारकोऽनुभवोऽयथार्थः।
 (c) प्रमायाः करणं _____।
 (d) _____ अनुमितिः।
 (e) मिथ्याज्ञानं _____।

Unit - V & VI

(Marks : 10)

7. (a) अधोलिखितेषु द्वयोः व्याख्या कार्या।

5×2

- (i) व्याप्यारोपेण व्यापकारोपस्तर्कः।
 (ii) संज्ञासंज्ञिसम्बन्धज्ञानम् उपमितिः।
 (iii) आकाङ्क्षा योग्यता सन्निधिश्च वाक्यार्थज्ञानहेतुः।

अथवा,

(b) अधोलिखितेषु पञ्चानां प्रश्नानामुत्तरं लेखनीयम्।

2×5

- (i) वाक्यं कतिविधम्? के च ते?
 (ii) भावना का, सा कुत्र विद्यते?
 (iii) लक्षणा कतिविधा भवति?
 (iv) का शक्तिः?
 (v) कः आप्तवक्ता?
 (vi) तर्कस्य उदाहरणमेकं दीयताम्।
 (vii) कः संशयः? एकमुदाहरणं प्रदेयम्।